

Nr 329.

Av herr Gränebo m. fl., om förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

De senaste årens jordpolitik har, åtminstone teoretiskt, inriktats på en komplettering av jordbruksenheterna för att härigenom, särskilt beträffande de ofullständiga jordbruken, söka åvägabrunga en mera allsidig och bärkraftig försörjningsbas för de där sysselsatta familjerna.

Denna omdaningsprocess måste givetvis ske med största hänsyn till de vitt skilda lokala och geografiska förhållandena i vårt land. Givet är också att dess genomförande måste inriktas på lång tid. En grundläggande princip bör härvid vara att söka bevara den nuvarande bebyggelsen på landsbygden eller jordbruksbebyggelsen så långt detta är möjligt för att där möjliggöra en fortsatt familjebildning och behålla en önskvärd befolkningstäthet. Den nuvarande avflyttningen och utglesningen av jord- och skogsbygdsbefolkningen, särskilt i de unga och arbetsföra åldrarna, måste betraktas såsom ett av vårt lands allra allvarligaste problem, vilket på något sätt måste lösas under den närmaste framtiden. Genom städernas och industriorternas alltför snabba befolkningstillväxt samt landsbygdens motsvarande utglesning har redan den naturliga befolkningsbalansen mellan landsbygd och stad i betänklig grad rubbats. Fortsätter denna utveckling kan det icke undvikas att stora och svårlösta sociala och samhällsekonomiska problem oundvikligen måste uppstå. Redan nu anmäler sig en skriande bostadsbrist och trångboddhet i städerna med alla dess olyckliga följder. Det är sålunda svårt att inom en stadsbebyggelse bilda familj och ge åt barnen hem, skydd och uppfostran, medan å andra sidan bostäder övergivas och stå tomma på landsbygden, skolhus stängas och odlade bygder åter bli ödemarker. Det är denna olyckliga utveckling, som måste hejdas, medan det ännu finnes möjlighet härtill.

Orsakerna till befolkningsflykten från landsbygden äro givetvis flera. En av de mest väsentliga anledningarna är dock den brist på tryggad försörjning och jämn arbetstillgång, som ofta är en följd av att familjefastigheten är otillräcklig såsom försörjningsunderlag eller olämpligt sammansatt. Framför allt är avsaknaden av skog betydelsefull i detta sammanhang. Detta gäller särskilt i fråga om det mindre bondejordbruket inom de mera skogsbetonade bebyggelseområdena i stora delar av landet, framför allt i Mellansverige och Norrland. Vid stöd- eller småjordbruket utgör löne-

Bihang till riksdagens protokoll 1950. 3 saml. Nr 329—336.

arbetet inom skogs- och jordbruket eller andra näringar det mera väsentliga, varför en skogstilldelning till dessa icke spelar fullt samma roll.

Vid bedömandet av ett familj jordbruks bärkraft, särskilt i angivna trakter av landet, har hittills lagts en alltför framträdande vikt vid åkerarealens storlek. Det måste dock slås fast att en jordbruksfastighet, särskilt inom skogsområdena, vilken på grund av en ända till de senaste åren gällande felaktig jordstyckningslag tilldelats en alltför knapp skogsareal, endera helt saknar stödet av en till fastigheten hörande tillräcklig skogstillgång eller ock är en bristfällig och olämplig fastighetsbildning. Erfarenheten visar att existensen å ett dylikt skoglöst jordbruk inom de för jordbruk mera karga skogsområdena i landet är alltför osäker och att detta förhållande ofta hos ägaren, men kanske framför allt hos hans barn inger en känsla av missmod och otrygghet, som starkt bidrager till att driva dem bort från vad som en gång i tiden varit en bärkraftig skogsgård i släktens ägo. Ännu mer förklarlig blir denna yttring av missmod om, såsom ofta är fallet, gården med något hundratal tunnland skog avyttrats för en låg köpeskillning för endast ett par tre generationer tillbaka och fastighetens åkerjord och åbyggnader sedermera förvärvats tillbaka av säljaren eller något av hans barn, sedan skogen och skogsmarken, ryggraden i fastighetens ekonomi, avstyckats och avskilts från sitt riktiga sammanhang. Dessa jordstyckningstragedier från gången tid ha faktiskt upprepats ända in i de senare åren i hela serier i stora delar av landet och skapat problem, som ovillkorligen måste på ett eller annat sätt angripas och lösas genom samhällets medverkan.

Detta har även berörts i den plan, som uppskisserats i den s. k. jordrationaliseringsreformen. Verkan av denna reform kan dock förväntas taga lång tid i anspråk förutom att uppläggnings delvis ligger något vid sidan av vad som här åsyftas. Hela frågans samhällsekonomiska och sociala räckvidd och dess rättsprincipiella natur kräver därför ett snabbare ingripande med andra särskilda av förhållandena betingade åtgärder i lagstiftnings- och ekonomiskt hänseende än vad ovannämnda jordreform ger möjlighet till.

Härvid uppställer sig en rad spörsmål av ömtålig och svårlöst natur. För det första uppstår den frågan: Är det samhällsekonomiskt riktigt att från större skogscomplex, exempelvis i det allmännas eller i bolagens ägo, avstycka skogsmark för att lägga den till en i närheten befintlig enskild fastighet och såmedelst förstärka dess bärkraft? Denna fråga torde kunna obetingat besvaras med ja.

Emellanåt har det påståtts, att de enskilda skogarna skulle vara sämre skötta än exempelvis det allmännas eller bolagens skogar, särskilt på så sätt att de förra skulle innehålla lägre kubikmassor och lämna ett mindre virkesutbyte än de senare. Denna missuppfattning har emellertid vederlagts av på senare år verkställda undersökningar, bl. a. i de senaste riksskogstaxeringarna. För att visa, hur det i verkligheten ligger till vid jäm-

förelsen emellan berörda ägarkategorier, tillåta vi oss hänvisa till nedanstående siffermässiga tablåer över utfallet av de senaste riksskogstaxeringarna i Kopparbergs län och de fem norrlandslänen jämte vissa sydsvenska län.

Kubikmassa (0—45 + cm) inom bark per hektar fördelad å olika skogsägarkategorier inom norrlandslänen och Kopparbergs län.

Kopparbergs län

Statens skogar	57,45	m ³ /ha	Siffrorna enligt riksskogstaxeringen av Kopparbergs län åren 1943 och 1944.
Övriga allmänna	65,49	»	
Bolagsskogar	78,11	»	
Övriga enskilda	79,21	»	

Gävleborgs län

Statens skogar	79,75	m ³ /ha	Siffrorna enligt riksskogstaxeringen av Gävleborgs län år 1942.
Övriga allmänna	89,91	»	
Bolagsskogar	85,82	»	
Övriga enskilda	81,59	»	

Västernorrlands län

Statens jämte övriga allmänna skogar	58,68	m ³ /ha	Siffrorna enligt riksskogstaxeringen av Västernorrlands län år 1938.
Bolagsskogar	57,21	»	
Övriga enskilda	65,10	»	

Jämtlands län

Statens skogar	54,75	m ³ /ha	Siffrorna enligt riksskogstaxeringen av Jämtlands län åren 1939 och 1940.
Övriga allmänna	52,05	»	
Bolagsskogar	48,91	»	
Övriga enskilda	53,54	»	

Västerbottens län

Statens skogar	54,05	m ³ /ha	Siffrorna enligt riksskogstaxeringen av Västerbottens län åren 1939 och 1941.
Övriga allmänna	49,37	»	
Bolagsskogar	49,21	»	
Övriga enskilda	50,49	»	

Norrbottnens läns kustland

Statens skogar	53,58	m ³ /ha	Siffrorna enligt riksskogstaxeringen av Norrbottens län åren 1939 och 1941.
Övriga allmänna	48,85	»	
Bolagsskogar	49,33	»	
Övriga enskilda	50,12	»	

Kalmarkens procentuella fördelning inom olika skogsägargrupper inom norrlandslänen och Kopparbergs län.

Kopparbergs län

Statens skogar	2,5 %	Siffrorna från riksskogstaxeringen av Kopparbergs län åren 1943 och 1944.
Övriga allmänna	3,1 %	
Bolagsskogar	2,7 %	
Övriga enskilda	1,7 %	

Gävleborgs län

Statens skogar	3,6 %	Siffrorna från riksskogstaxeringen av Gävleborgs län år 1942.
Övriga allmänna	4,4 %	
Bolagsskogar	3,3 %	
Övriga enskilda	3,7 %	

Västernorrlands län

Statens och övriga allmänna skogar	9,3 %	Siffrorna från riksskogstaxeringen av Västernorrlands län år 1938.
Bolagsskogar	8,3 %	
Övriga enskilda	7,2 %	

Jämtlands län

Statens skogar	5,7 %	Siffrorna från riksskogstaxeringen av Jämtlands län åren 1939 och 1940.
Övriga allmänna	4,5 %	
Bolagsskogar	4,2 %	
Övriga enskilda	3,7 %	

Västerbottens län

Statens skogar	5,8 %	Siffrorna från riksskogstaxeringen av Västerbottens län åren 1939 och 1941.
Övriga allmänna	2,4 %	
Bolagsskogar	7,2 %	
Övriga enskilda	6,7 %	

Norrbottens län

Statens skogar	6,1 %	Siffrorna från riksskogstaxeringen av Norrbottens län åren 1939 och 1941.
Övriga allmänna	8,1 %	
Bolagsskogar	14,6 %	
Övriga enskilda	8,0 %	

Kubikmassa (0—45 + cm) på bark per hektar fördelad å olika skogsägarkategorier inom Malmöhus, Kristianstads, Blekinge och Hallands län. (Medeltal för alla fyra länen.)¹

Statens skogar	101,0 m ³ /ha	Siffrorna erhållna genom professor Hagberg å statens skogsforskningsinstitut.
Övriga allmänna	96,7 »	
Bolags- och godsskogar	112,3 »	
Övriga enskilda	274,8 »	
<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>		
Medeltal		83,8 m ³ /ha

¹ Observervas bör att kubikmassan är räknad på bark till skillnad mot norrlandslänen och Kopparbergs län, där den beräknats inom bark.

² Den låga kubikmetersiffran på övriga enskilda skogar beroende på att här ingår en stor procent hagmarker, där virkesförrådet per hektar är mindre än hälften mot den å normal skogsmark.

Jönköpings, Kronobergs, Kalmar norra och Kalmar södra län exkl. Öland.
(Medeltal för alla fyra länen.)

Statens skogar	105,8 m ³ /ha	Siffrorna erhållna genom professor Hagberg å statens skogsforskningsinstitut.
Övriga allmänna	94,6 »	
Bolags- och godsskogar	92,9 »	
Övriga enskilda	186,4 »	
	<u>Medeltal 89,7 m³/ha</u>	

Kalmarkens procentuella fördelning inom olika skogsägarkategorier inom Malmöhus, Kristianstads, Blekinge och Hallands län. (Medeltal för alla fyra länen.)

Statens skogar	4,9 %	Siffrorna erhållna genom professor Hagberg å statens skogsforskningsinstitut.
Övriga allmänna	5,1 %	
Bolags- och godsskogar	6,0 %	
Övriga enskilda	210,2 %	
	<u>Medeltal 8,9 %</u>	

Jönköpings, Kronobergs, Kalmar norra och Kalmar södra län exkl. Öland.
(Medeltal för alla fyra länen.)

Statens skogar	4,3 %	Siffrorna erhållna genom professor Hagberg å statens skogsforskningsinstitut.
Övriga allmänna	4,7 %	
Bolags- och godsskogar	5,1 %	
Övriga enskilda	25,3 %	
	<u>Medeltal 5,1 %</u>	

De anförda siffrorna utvisa att de enskilda skogarna väl hävda sin ställning och på ett överraskande sätt till och med i vissa fall ligga över statens och bolagens skogar i såväl virkesförråd som skogbeväxt mark. En ytterligare förskjutning till de enskilda skogarnas förmån kan förväntas sedan tidigare ängs- och betesmarker till fullo utvecklade sin skogsproduktion.

Efter utfallet av dessa undersökningar lär det icke med stöd av fakta kunna ifrågasättas att landets skogsproduktion eller industriens råvaruförsörjning skulle lida något avbräck, därest en ökad andel av landets skogsarealer återgick till enskild ägo. Tvärtom är det väl så att den enskilde ägaren numera har det allra största intresse av att väl vårda sitt skogskapital och även kan avsätta mera tid och arbete för kulturvårdande uppgifter än vad staten och bolagen kunna. Den nydaning och uppbyggnad, som skett

¹ Den låga kubiketersiffran på övriga enskilda skogar beroende på att här ingår en stor procent hagmarker, där virkesförrådet per hektar är mindre än hälften mot den å normal skogsmark.

² Den höga procentsiffran kalmark å övriga enskilda skogar beroende på att i skogsmarker ingår en stor procent hagmarker.

de senaste 30—40 åren av de enskilda skogarna under sakkunnig ledning och medverkan av landets skogsvårdsstyrelser, utgör en garanti för att skogsvården i landet skulle komma att vinna på en ökning av de enskilda skogarna.

Det måste vidare vara ett samhällsintresse av första ordningen, att en bofast befolkning kan bibehållas och tryggas vid en självständig utkomst även i en spridd bebyggelse över de stora råvaruområdena. Värdet av att själva jordbruksproduktionen i de trakter, varom här främst är fråga, kan bibehållas får heller icke ur samhällsekonomisk synpunkt underskattas. En jordreform, som avser att tillföra ofullständiga jordbruk en viss förstärkning av skog, kan aldrig såsom förut framhållits få den omfattning att detta skulle medföra nämnvärda eller skadliga förskjutningar i nu bestående relationer emellan olika ägarkategorier, särskilt i betraktande av landets ofantliga skogsarealer.

De ekonomiska verkningarna av exempelvis ett visst avstående av mark från statens skogar torde ställas i en riktig belysning, om man återger de i årets statsverksproposition upptagna siffrorna för domänverkets beräknade inkomster och utgifter för år 1950. Häri beräknas inkomsterna av statens skogar och domäner till 118 milj. kronor och utgifterna till 93 milj. kronor. Sedan en avsättning skett till viss fond med 13 milj. kronor, återstår alltså en tillgänglig behållning av endast 12 milj. kronor eller cirka 20 procent av hela bruttoavkastningen. Här kan man icke i detta sammanhang med någon större styrka göra gällande att ett avstående eller en överflyttning av en viss kvotdel av statens skogsinnehav till enskilda ägare skulle för staten eller dess finanser innebära några som helst ekonomiska vådor. Tvärtom skulle det allmänna ur alla synpunkter vinna på en sådan åtgärd.

Mera ömtåliga äro de ingrepp av tvingande rättslig natur, som det i många fall vid en rationell förstärkning av de enskildas skogsinnehav torde vara ofrånkomligt att tillgripa. Ehuru expropriationsförfarandet utvidgats och i senaste tidens lagstiftning särskilt riktats emot den enskildes äganderätt, vilket grundats på mer eller mindre starkt motiverade samhälleliga anspråk, ifrågasätta vi dock icke att systemet skall komma till användning emot enskild fysisk person i detta sammanhang. I den mån en felaktig fastighetsbildning föreligger emellan de enskilda genom en ohämmad jordsplittring, så får detta rättas till genom ett planmässigt arbete i lantbruksnämndernas framtida verksamhet, därvid bl. a. förköpsrätten kan vara av värde.

Något annorlunda ligger det däremot till beträffande de juridiska personerna såsom bolag eller dylika, särskilt i de fall då dessa eller detta förvärvat en skogsfastighet och sedermera avstyckat inrösningsjord och bostad samt tillagt avstyckningen alldeles otillräcklig skogsmark. Detta är något som planmässigt har skett i hela serier såsom förut påpekats ända till för ett par årtionden sedan, vilket är liktydigt med en stympning eller förstörelse av en förut bärkraftig stamfastighet.

Här kan ifrågasättas något, som skulle kunna kallas en återköpsrätt till stamfastigheten, vilken i de fall då skogen alltså innehåses av den personliga ägare som skilt jordbruket från skogen skulle kunna moraliskt väl försvaras, särskilt då vederlagsköp från statens skogar skulle kunna ifrågakomma.

Emellertid torde en nödvändig förstärkning med skog till skogsfattiga fastigheter icke kunna begränsas endast till fall, då en dylik återförening av jord och skog kan ske. I ett mycket stort antal andra fall borde en sådan förstärkning vara möjlig genom avstyckningar från särskilt det allmännas skogsinnehav, liksom även från bolagsskogar.

En avstyckning från statens eller det allmännas skogar, att vid behov tillägga enskilda brukningsdelar, är givetvis den naturligaste lösningen i de fall då detta med hänsyn till belägenheten lämpligen kan ske. Emellertid ligga det allmännas skogar ofta så avsides från bebyggelsen att den ifrågasatta kompletteringen skulle kunna genomföras endast i mindre omfattning. Vad däremot beträffar bolagens eller andra juridiska personers skogsinnehav, så ligga dessa, på grund av de förvärv som skett från fall till fall, ofta inlagda emellan de enskildas skogsmarker. Här torde vara mera möjligt att ordna frågan om en riktigare arrondering och komplettering av de enskilda fastigheterna genom ett markutbyte emellan bolagen och staten, därvid staten mot skäligt vederlag avstode skogsmark såsom kompensation för den av bolagen upplåtta marken. Fråga är om icke ett dylikt markutbyte i många fall skulle vara till fördel för bolagens egen driftsekonomi. Som det nu är ligga bolagsmarkerna oftast splittrade, vilket måste medföra dyrare driftkostnader emot om de vore mera samlade. Genom att bolagen kunde erhålla kompensation i mark från exempelvis staten, behöver den råvarubas, som är nödvändig för en förädlingsindustris egen rörelse, icke i någon större grad rubbas. Vi äro angelägna om att framhålla att det icke är vår avsikt att påkalla sådana ingrepp, vilka skulle skada legitima eller samhällsekonomiska intressen utan tvärtom gagna dem. Här måste avvågas vad som i hela samhällets intresse kan väga tyngst, en mera trygkad familjeexistens i tusentals nu vanlottade hem, eller en fortsatt folkvandring till städer och fabrikssamhällen med alla dess sociala och ekonomiska vådor.

Vad slutligen den ekonomiska frågan beträffar rörande köparens möjligheter att erlægga en skälig lösensumma för den tillstyckade skogen så torde detta bliva en fråga, som i många hänseenden kräver statens medverkan i form av lån på lämpliga villkor och möjligen vissa bidrag.

Då den fråga som vi här berört allt mer trängt sig fram i förgrunden bland de problem, som under en snar framtid måste vinna en lösning för att en skälig utkomst skall kunna beredas de stora folkgrupper vilka allt fortfarande såsom jordbrukare måste bygga och bo i de kargare skogsområdena, få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam och allsidig utredning om hur och på vad sätt de ofullständiga jordbruk, vilka sakna nödig skogsmark, må kunna, där förhållandena så medgiva, förstärkas genom att tillföras skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav samt på vilket sätt staten bör medverka till finansieringen av dylik förstärkning med skog.

Stockholm den 25 januari 1950.

C. P. V. Gränebo.

Osc. Werner.

Bernhard Näsgård.

S. G. W. Wahlund.

B. A. Nilsson.

L. Tjällgren.

Jones Erik Andersson.

Ivar Nilzon.

Gunnar Lodenius.

Fritiof Karlsson.
